

1. Джафарова М.В. Загальна характеристика інституту процесуального представництва в адміністративному судочинстві України. Підприємство, господарство і право. 2020. № 4. С. 148–152. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/25.pdf>.

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV: станом на 04.11.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20050706#Text> (дата звернення: 25.11.2023).

3. Кузьменко А.І. Треті особи в адміністративному процесі: автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ, 2017. 20 с. URL: <https://dglb.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d17b5133-1b58-4a7f-989f-52810fae691d/content>.

4. Постанова Великої Палати Верховного Суду по адміністративній справі № 9901/39/20 від 02.07.2020 р. Джерело ЄДРСР України. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90355817> (дата звернення: 25.11.2023).

5. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду по адміністративній справі № 160/6823/19 від 03.02.2020 р. Джерело ЄДРСР України. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87363581> (дата звернення: 25.11.2023).

Сергій МАЛИШКО

аспірант кафедри теорії

та історії держави і права

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ДОДАТКОВІ ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ОБОВ'ЯЗКУ ПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ ПІКЛУВАТИСЯ ПРО СВОЇХ НЕПРАЦЕЗДАТНИХ БАТЬКІВ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Розглядаючи питання виникнення юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків, не можна залишити поза увагою й існуючі реальні умови життя чималої частини населення після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, що почалася 24 лютого 2022 року.

Як впливає зі щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році, наслідками збройної агресії рф проти України є значна кількість постраждалих цивільних осіб, зокрема тих, які змушені були покинути своє місце проживання та переміститися на більш безпечні території України та за її межі. Так, за даними Мінсоцполітики, станом на 16.01.2023 в Україні офіційно зареєстровано 4 851 119 вимушено переміщених осіб (далі – ВПО). До 24.02.2022 р. обліковувалося 1 470 072 ВПО, які були переміщені з 2014 року. Отже, кількість ВПО за рік зросла

більше ніж втричі.

Розміщення ВПО, як зазначається в щорічній доповіді, здійснюється в тому числі в місцях компактного поселення (МКП), не завжди пристосованих для проживання. За даними Кластеру ООН управління МКП, станом на кінець 2022 року на території України функціонує щонайменше 3 090 МКП, де проживає 96 102 ВПО, з них: 22 306 дітей; 1 222 одинокі матері; 5 781 пенсіонер; 2 801 особа з інвалідністю. Для порівняння: до 24.02.2022 р. в Україні налічувалось 147 МКП, де проживало приблизно 5 878 ВПО, з них 1 383 дитини та 1 646 осіб похилого віку [1].

Аналіз зазначеного засвідчує, що в результаті збройної агресії РФ проти України, окрім дітей та одиноких матерів, без власної домівки, що знищена або пошкоджена та, як правило, знаходиться на непідконтрольній Україні території, залишилися тисячі осіб похилого віку та інвалідів, котрі потребують невідкладного піклування про них з боку повнолітніх дітей.

Так, за даними Київської школи економіки (Kyiv School of Economics), станом на кінець травня 2023 року сума прямих збитків, завданих житловому фонду України внаслідок повномасштабної війни, складає понад \$54 млрд. За останніми даними, загалом постраждало 18,6 тисячі таких будинків: 13,2 тисячі – пошкоджено, 5,4 тисячі – повністю зруйновані. Понад \$7 млрд прямих збитків – наслідок знищених та пошкоджених приватних будинків. Таких наразі вже понад 144 тисячі, з них зруйновано майже 59 тисяч. Також внаслідок бойових дій постраждало 345 гуртожитків [2].

Варто відзначити, що держава не стоїть осторонь житлових проблем постраждалих від збройної агресії осіб. З цього приводу парламентом прийнято Закон України "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України".

Як повідомляє Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, станом на вересень 2023 року виплати за програмою «Відновлення» отримали вже 12 146 українців, які звернулися за допомогою. Їм перераховано понад мільярд гривень для ремонту квартир і будинків, які були пошкоджені через російські обстріли. Загалом же заяви на отримання допомоги від держави подали понад 41 тис. людей. Найбільше їх надійшло з тих територій, які знаходилися під окупацією або ж розташовані поблизу кордону з росією. 35% з тих, хто взяв участь у програмі «Відновлення» – це люди, яким за 60 [3].

Зазначені статистичні показники вищезгаданого Міністерства дійсно підтверджують існуючу допомогу держави, зокрема, й людям похилого віку. Проте зважаючи на існуючі масштаби трагедії щодо втрати житла внутрішньо переміщеними особами, надана допомога з боку держави ще не є

достатньою та явно перебуває на початковому етапі, причиною чому є й економічна ситуація в країні. Тому повнолітні діти на період до отримання державної допомоги щодо відновлення житла мають в обов'язковому порядку здійснювати піклування про своїх батьків, і цей юридичний обов'язок має виникати не лише по відношенню до непрацездатних батьків.

Таким чином, однією з підстав для виникнення обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх батьків є пошкодження або втрата ними житла у зв'язку зі збройною агресією рф.

Водночас переконані, що загибель одного з батьків або зникнення безвісти у зв'язку зі збройною агресією рф або оголошення судом батька чи матері померлою чи безвісти зниклою, що обумовлює самотність іншого, також є підставою для виникнення обов'язку дітей піклуватися про іншого з батьків.

Так, станом на липень 2023 року згідно з інформацією Урядового порталу з початку роботи Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, було зареєстровано 5475 звернень щодо видачі витягів. Картки записів формуються на основі заяв, поданих родичами зниклих до Національної поліції. А верифікацію кожної особи здійснює безпосередньо Офіс Уповноваженого зі зниклих безвісти [4].

Проте вже станом на жовтень 2023 року, за інформацією заступника Міністра внутрішніх справ Леоніда Тимченка, у нас близько 28 тисяч зниклих безвісти за особливих обставин громадян, яких необхідно розшукувати [5].

Водночас Організація Об'єднаних Націй підтвердила загибель 9 701 цивільного в Україні від початку повномасштабного вторгнення рф. Від 24 лютого 2022 року до 24 вересня 2023 року УВКПЛ зафіксувало 27 449 втрат серед цивільного населення України: 9 701 загиблий і 17 748 поранених [6].

Переконані, що кількість загиблих та зниклих безвісти громадян України у зв'язку з війною є значно більшою, адже статистичні дані ростуть, зважаючи на звернення громадян до Національної поліції та у разі ідентифікації тіл загиблих. Тому наразі неабиякої актуальності набуває питання щодо піклування про тих батьків, котрі у зв'язку зі збройною агресією залишилися самотніми.

Тимчасова окупація частини території України у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну суттєво вплинула не тільки на економічну ситуацію, але й на рівень безробіття в державі. Так, рівень безробіття у середньому за 2022 рік оцінено в 25–26%, що відповідає загальній кількості безробітних у 3,2 млн осіб [7]. На початку 2023 року Національний банк України оцінював рівень безробіття у 30%. Це означає, що 4,7 млн українців знаходяться у пошуку роботи і не можуть її знайти. Ці цифри складають із 2,7 млн осіб за межами України, які хочуть повернутися зараз і почати працювати, і 2 млн – всередині країни [8].

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що кожен 4 чи 5 українець

не працевлаштований, а отже не має належного доходу для гідного існування. Така ситуація може торкнутися будь-яку сім'ю, тому у разі її наявності на допомогу мають приходити повнолітні діти. Отже переконані, що підставою для піклування про своїх батьків є тривалий (понад 6 місяців) період безробіття одного з них.

Підсумовуючи, зазначимо, що окрім існуючих в чинному законодавстві підстав виникнення юридичного обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків, в умовах збройної агресії проти України нормативно слід закріпити такі додаткові: а) пошкодження або втрата батьками житла; б) оголошення судом одного з батьків померлим чи безвісти зниклим; в) тривалий (понад 6 місяців) період безробіття одного з батьків.

1. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. URL : <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/postrazhdali-vid-zbroinoi-ahresii-rosiiskoi-federatsii>

2. Понад \$54 млрд – збитки житлового фонду України внаслідок повномасштабної війни на кінець травня 2023 року. *Kyiv School of Economics*. URL : <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/ponad-54-mlrd-zbitki-zhitloвого-fondu-ukrayini-vnaslidok-povnomasshtabnoyi-viyni-na-kinets-travnja-2023-roku/>

3. Кубраков О. Виплачено перший мільярд гривень за програмою «Відновлення». Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL : <https://www.facebook.com/Ministry.for.restoration/posts/pfbid02wrBGKvXeYHYrSXmjP6B2w4mgq9pVTVy2uC5JGed89GsPyvn3ohTvmcDsymoUarEFl>

4. Єдиний реєстр зниклих безвісти за особливих обставин: що потрібно знати для отримання витягу? Урядовий портал. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/yedynyi-reiestr-znyklykh-bezvisty-za-osoblyvykh-obstavyn-shcho-potribno-znaty-dlia-otrymannia-vytiahu>

5. Відбір зразків ДНК, співпраця за кордоном та ідентифікація осіб: Леонід Тимченко зустрівся з керівництвом Міжнародної комісії з питань зниклих безвісти. *Портал МВС України*. URL : <https://mvs.gov.ua/uk/news/vidbir-zrazkiv-dnk-spivpracia-za-kordonom-ta-identifikaciia-osib-leonid-timcenko-zustrivsia-z-kerivnictvom-miznarodnoyi-komisiyi-z-pitan-zniklix-bezvisti>

6. В ООН повідомили, скільки цивільних загинуло в Україні від початку повномасштабної війни. Телевізійна служба новин. URL : <https://tsn.ua/ato/v-oon-povidomili-skilki-civilnih-zaginulo-v-ukrayini-vid-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-2418067.html>

7. Кількість безробітних в Україні сягає 2,9 млн осіб – НБУ. Українська правда. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/02/3/696678/>

8. Рівень безробіття в Україні становить близько 30%. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3654271-riven-bezrobitta-v-ukraini-stanovit-30-minekonomiki.html>